

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ

1984
ЮЛ
13 АПРЕЛЬ
№ 15 (2755)
ЖУМА

1984 йил 10-апрелда Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми бўлди.

Пленум КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг ўн биринчи қаҳриқч СССР Олий Совети биринчи сессияси ўтказилиши билан боғлиқ бўлган ташкилий ва бошқа масалалар хусусидаги таклифларини кўриб чиқиш, маъқуллади.

Сўнгра Пленум умумий таълим ва ҳунар макта-

бини ислох қўлишининг асосий йўналдишлари тўғрисидаги масалалар муҳокама этди. Бу масала юзасидан КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. В. Зиманин доклад қилди. Доклад юзасидан бўлган музокараларда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. Б. Усмонхужаев, КПСС Красноярск ўлка комитетининг биринчи секретари П. С. Федорко, КПСС Москва шаҳар комитетининг иккинчи

секретари Р. Ф. Дементьева, СССР Фанлар академиясининг президенти А. П. Александров, Харьковдаги «Малишев номи завод» ишлаб чиқариш бирлашмасининг тоқари, Социалистик Меҳнат Қахрамони В. А. Петров ўртоқлар қатнашдилар.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ К. У. Черненко катта нутқ сўзлади.

Пленум «Халқ депутатлари Советларининг иш-ни янада яхшилаш тўғрисида» ва «Умумий таълим ва ҳунар мактабини ислоҳ қилишнинг асосий йўналишлари ҳақида» қарорлар қабул қилди.

Уртоқ К. У. Черненконинг нутқи ва Пленумнинг қарорлари матбуотда эълон қилинмоқда.

Шу билан КПСС Марказий Комитетининг Плениуми ўз ишлари тамомлади.

Эркаклар янги сайланган СССР Янги Советининг бунинг сессияси очилди. арнавий Комитет Сийсий оросида биз ўтган сайловнинг якуналарига атрофчила ҳо бердик. Сайлов меҳнатшарлар партиянинг сийий Янлийн тула-тўқмас матлаблар, ёппасига қўллаб-увватлаётганликларини на-ийий этди. Совет ҳокимия-ининг образ-этибори шуб-дасиз ўсганлиги, 180 мил-лиондан кўра кўпайган сийайловнинг сийайловнинг сийийий билан тасдиқланди, алқ билдирган шунча асо-да ишмизни қомил қол-дирган билан даром этира-еринг мумкин.

бу ишнинг ҳосил йўналишларини КПСС XXVI съезди белгилаб берган. Бу йўналишлар Марказий Комитетнинг кейинги Пленумларида ривожлантирилиб, конкретлаштирилди. Гап, аслида, мунозим сари ҳаракат йилишининг шундай стратегияси ҳақида бормоқдаки, шундай стратегия ҳаракатлардаги сўсташиликка ҳам, мунозиланишининг тарихи ҳам яроқ босқичларидан саккаб ўтишга ҳам мутлақо тўғри келмайди. Гап шу ҳақида бормоқдаки, партиянинг олий мақсадлари йўлида би ҳали кўпгина катта ва мураккаб вазифаларнинг амал этишимига тўғри келаяти, бу вазифалар ўзининг амал этиши билан ҳам характерли бўлишига кўра коммунистик йўналишнинг биринчи босқичига тааллуқлидир. Аслини айтганда, бугунги кунда ривожланган социализмни таъминлаштириш босидаки катта ва қизгин ишнинг ҳосил мазмуни ҳам шундан борадир.

бу ишчи оқолининг таъабубдорлиги ва ижодкорлигини кенг қўладда аниқлашди. Ҳақиқат шундан иборатки, ижтимоий ҳаётнинг энг муҳим проблемаларини ҳал қилишга уни янги актив жалб этмасдан бўлиб бажариб бўлмаслигини тушунарлидир. Экономикани янги жадал ўстириш учун мурур чора-тадбирларни қўриб пайтимизда ҳам, партиянинг кучини идеология, асолатини қатъиян яхши-шайига қараган пайтда ҳам биз шунга эришиш учун ҳақдан қилдик. Биз бундан қўйиб ҳам шу йўлни ўтказармиз.

Бугун Пленумда ўртага қўйилган масалалар ҳаракатининг ўзи оммани активллаштиришнинг социалистик демократияни, жамият тузуви сиёсий системасини янгида тақомиллаштириш имконларида резервларидан фойдаланиб қилиб ахирроқ фойдаланиш кераклигини чуқурроқ билиб олиш учун булардан саз имконият беради.

Аммо, СССРнинг сиёсий ва иқтисодий, социалистик курашининг қудратли куроли Советлар Фаолиятини яхшилаш замирида оммани активллаштириш резервлари йўналишти

қўйилмоқда.

Бошқа проблемалар ҳақида борки, уларни ҳал этиш Советлар қўпроқ активлаштириш лозим. Маълуман, меҳнаткашлар маркази органларга ёзганга қарамай, квартираларнинг совуқлиги, шаҳарда, посёлкада аҳолининг санитария талафоти хилофилиги, транспорт шиддати камчилиги, дар, қўчаларнинг яхши ёрдамчи тилмаслиги ёки жамоси жойларидан беэзорлик бўлиши фақтларга халқ депутатлари тоғат қилишлари мумкинми, ахир?

Умуман, Советларнинг

[illegible]

рини эсга олмасдан бўлмай-
ди.

Бундан равшан ҳудудлар келиб чиқади. Советлар фаолиятининг самарадорлигини ошириш, ҳар қандай расмийликни қўйишларини бартараф этиш учун унга партия тасирининг барча методларидан фойдаланиш керак. Бу — кўннинг талабдир. Барча партия комитетларига шундай талаб қўйилмоқда. Партия Ҳазининг Советлардаги раҳбарлик ролини амалга оширатган депутат коммунистларга ҳам шундай талаб қўйилмоқда, аябаста Бунда уларнинг наъмаси муҳим. Уларнинг депутатлик вазифасидан маъсуллик мумокибатларини муҳимдир. Улар Советларнинг ишига уюштирувчилик асосларини баҳш этишлари, халқ сэйлаб қўйган ҳамма кишиларни ўз теварагнда жипс-лаштиришлари, уларнинг ижодий ташаббускорлигини рағбатлантиришлари ва йўналишни туришлари керак.

Утқотлар, бугунги кунда
Советларга раҳбарлик қи-
лишдаги бизнинг бош умум-
партиявий вазифамиз аини
мана шундайлар. Биз Совет-
ларнинг Конституцияда мус-
таҳкамланган тула ҳоқимия-
ти доимо ва ҳамма жойда
улар фаолиятининг мазму-
нида ҳам, услубида ҳам ўз

Сессияларнинг ўша иш-
ни олиб кўрайлик. Айти ма-
на шунда омманинг манфа-

агтлари ва коллектив тажриба босини ифода этувчи чинакам халқ ҳоқимияти органлари бўлиши Советларнинг моҳияти жуда тулқин намоён бўлади. Ёзининг хўжалик ишларинида ҳам сессияларинида гоит қатъий Сессияларда планлар, уларнинг бажарилиши тўғрисидаги ҳисоботлар мунтазам суратда қўриб чиқилиб, тасдиқланмоқда. Бунда экономикамининг ривожлантиришнинг жиъдий масалалари юзага келмоқда. Мантиқча қўра, ана шу масалаларни тўғридан ҳам қўриб шундан киъдий, жонлиқ фикрлашиб олиншин керак. Аммо ҳаминча ҳам шундай бўлаётгани йўқ.

Вироқ гап фақат шунда
эмас. Хужалик иши, шу-
индигек, бу иш устидан
тасхиратрон контроллик ҳам
конкретлигини, оператив-
лигини талаб этади. Сессия-
лар қанчаллик актив ўтма-
ди, қанчаллик қўшма масала
масалала мурожаат этган
тақдирда бунга эришини қи-
яндигини тушунардигидур.

Хар бир Советда доимий комиссиялар мавжуд. Ана шу комиссиялар иқтисодий турмушимизнинг томир уришини доимо сезиб турадиган бўлишлари керак. Демак, халқ хўжалигининг эътиборларини ўз вақтида эътиборга олиб, Советларнинг, улар иккзо эътувчи ор-

бажарилишига қараган эмас, шу билан бирга иншларнинг меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилайта қаратилган реал қулайратларга қараб ҳам берамиз.

Биз ҳозир халқ хўжалигини бошқариш системасини ҳар томонлама тақомилла-

андарининг асосланган иқтисодий қарорларини топишга ёрдам беришлари, ана шу қарорлар бақарилишини мунтазам суратда контрол қилиб туришлари ҳам керак. Шу жиҳатдан олганда тақрибاً бёр. Лексиннинг ушбу аниқ қовонилишга тақозо этмоқда.

Биз беш йилликнинг ич ҳолатда масъулиятли маррасига чиқиб олдикми, бунда энди ойлар ҳисобга олинмоқда. Бунда аҳвол шундай

тиришга киридик, иқтисодий фаолиятнинг янги формалари ва структуралари қидирмоқдамиз. Аммо янгиликни қидириб топиш зарурлиги бизни ҳозирдаёқ межу до бошқарув ташиқоти билан ҳам самаралироқ фойдаланган ҳал қилиш қўймаслиги кераклигини қарқилибди. Аввало бутун Совет органлари ичининг самардорлигини оширини лозим. Бунда янги қувватлар яратилиши ҳолати

Мавжуд қувватларнинг тўла ишга туширилиши кифоя килади.

Моделини, гап бошқарув
тўғрисида борётган экан,
маъмурий аппарати қисқар-
тириш проблемасини четлаб
ўта олмайман. Қисқартириш
ишларини бошқарувнинг қу-

ни ва ўрта погоналаридаги-
на эмас, шу билан бирга
унинг қўқори погоналарида
ҳам олиб бориш керак. Бу
нарсa кимгадир ёқиб-ёқмас-
лигидан қатъи назар, бу
нарсa заруратдир. Бунинг
устига марказнинг намунаси
кимгадир.

Биз ҳаммамиз гап жид-
дий иш тўғрисида бораёт-
диглигини тушунамиз. Зо-
тан, бу ишга партиявийлик
тилан киришиш керак. Би-
ринчидан, субъектив муло-
ҳазаларни четга йиғишти-
риб қўйиш лозим. Иккинчи-
дан эса, бу иш бир вақтда
ўтказиб бўлинмадиган маъна-
вия эмаслигини англаб олиш
керак. Бизнинг мақсадимиз
— ишлаб чиқаришда ва
бошқарувда банд бўлган хо-
димлар сонининг мақбул
нисбатига эришишдан ибо-
рат. Бунда бир идорадан
иккинчи идорага кўчириш

ондан шун битмайди. Маъмурий аппарат ошиб кетаётганлиги сабабларини бартараф этиш, бошқарув меҳнатини ташкил этишни ва техникавий таъминланишини доимо яхшилаш зарур. Ўз-Ўзидан равшанки, кишиларнинг ўзи, образли қилиб айтганда, идора столидан станок ениги, Ўтишдан манфаддор бўлишдан шароитларни яхшилаш керак. Шунинг учун

Ун бирин

Уртоқлар, биз Ленин-
нинг Советлар Ишда «Мар-
казий ҳокимият ва маҳал
ий таъкилотлар» чикарган
қарорларнинг ҳақиқатдан
амалга оширилаётганлиги
устидан аниқ контрол олиб
бориш биринчи ўринда ту-
радиган» бўлиши керак де-
ган талабни унутганимиз
йўқ. Бизда бу иш умуман
йўлга қўйилган. Кўпгина Со-
ветлар ҳисобот бериб тура-
диган органлар ва мансабдор
шахсларнинг улар террито-
риясида жойлашган таъши-
қилар ва корхоналарнинг
ишловини қатъий контроллик
қилиш чўқундиган самаралар
фойдаланмоқдалар. Шун-
дай бўлса ҳам бунга комму-
нист депутатларининг, Совет-
лардаги партия гуруҳларини-
нинг ҳали бажарадиган иш-
лари бор.

Масалан, контролликнинг депутат сурови каби таъсирчан формаси ҳам мавжуд. Мен бу форма тез-тез қўлланиб туриладими, деб қизиқиш суриттирдим. Кейинги яилларда барча Советларда тахминан ўттиз депутатга ўттиз сўзга бир суров тўғрисида келадиган рақамнинг ўзи эътиҳол ҳеч қарасан билдирмас, лекин уни меҳнаткашларнинг Марказий Комитетга, газеталарга, қўлаверса барча босқичлардаги Советларга ёзаётган хатлари оқими билан таққослаб кўринг. Қўпгина хатларда турмушимизнинг кишилария тўқилган тарафтан каттақадар масалаларни кўтариб билишди. Халқ депутатлари раёон меҳнатдаги қўишларини яхши билишлар

Давоми нққинчи бет/а

К. У. ЧЕРНЕНКО,
КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари,
СССР Олий Совети Президиумининг Раиси

Ун биринчи чақириқ СССР Олий
Советининг биринчи сессияси

**МЕҲНАТ ВА БИЛИМИНИЗНИ
ПАРТИЯГА, ВАТАНГА БАҒИШЛАЙМИЗ**
*ИТТИФОҚ, СОВЕТИ БИЛАН МИЛЛАТЛАР
СОВЕТИНИНГ КЎШМА МАЖЛИСИ*

Уш биринчи чакирин СССР Олий Советининг биринчи сессияси 11 апрель кунин Кремльда зур сўёсий ахтирлик ае ишчиларлик вазиятиде 43 ишини бошли пади.

Сейт 17 де Катте Кремль саройида, СССР Олий Советининг Махлисларин залиде Иттифоқ Советин билан Миллатларин

...қалқиниң музтоз аяқшалары
 Үн биринчи мақирдң яғни
 айланған СССР Олий Советин
 депутатлары аниқ назар-
 лар билан қурулған, унинг
 иринчи сессиясы яңгилдә
 бу вәзифалар КПСС Мар-
 кәзий Комитетин апрель Пле-
 умининг қарарларидә, ўртоқ
 Ү. Черненконинг шу Пле-
 умда сўзлагән нуктада ба-
 тилти берилгән. Ана шу қә-
 рарлар ва нуктада ривожлан-
 ган социализмни тақомиллаш-
 тириш соҳасидәги ишларнинг
 ўртоқ муҳим кўнәлишлари чқур
 ва атрофличә анализ қилинған.
 Плеумда муҳокамә этилгән
 масәлеләр ҳәр бир коммунизм,
 ҳәр бир совет кишини уға-
 нәвий муҳим аҳмиятгә эгә
 қилиш алағи ағдәрәдә
 қалқан депутатлар Советлә
 ақсудуқлиқи рәдл үчүн берил-
 гән Советининг биринчи кўшмә
 мажлиси очилди.
 К. У. Черненко, Г. А. Аллее
 М. В. Воротников, М. С. Гор-
 бачев, В. В. Гришин, А. Г.
 Громико, Д. А. Кунаев, Г. В.
 Романов, М. С. Солонцев
 Н. А. Яковлев, Д. Ф. Устинов
 в. В. Шәрбәтқов, П. Н. Девин-
 чев, В. И. Долгих, в. В. Куз-

Депутат М. С.

Депутат ўртоқлар!
 Совет Иттифқи Коммунизм
 тик партияси Маркәзий Коми-
 тетининг топиштуруғиға биноән
 КПСС Маркәзий Комитети Бош
 секретари ўртоқ Константин
 Устинович Черненкони Совет
 Социализм Республикасининг
 Иттифқи Совети Президи-
 уминиңиң Янғиқ кўшмә

нецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. М. Рижков ўртоқларни депутатлар ва меҳмонлар гулдўрос, давомли қарсақлар билан кутиб олдилар.

Мажлисида Л. Н. Толкунов раислик қилади.

Сессия кун тартибининг навбатдаги масаласини кўриб чиқишга — СССР Олий Советининг Президиумини сайлашга киришади.

КПСС Марказий Комитети
Сиёсий бюроси аъзоси, КПСС
Марказий Комитетининг сек-
ретари депутат М. С. Горбачев-
га сўз берилади.

ТОРБАЧЕВ нутқи

лаш тўғрисида Олий Советнинг
партия группаси ва палаталар-
нинг Оқсоқоллар кенгашлари
қўллаб-қувватлаган таклифни
сизларнинг муҳокамагизга ҳа-
вола қиламан. (Ғулдурс, де-
вомли қарсақлар. Ҳамма ўр-
нidan тўради).

Дароми нуқулуми бетле

Депутат М. С. ГОРБАЧЕВ нутки

Депутат ўртоқлари!
Совет Иттифоди Коммунист
партияси Марказий Комитети
тошқирга топширувга буюнди
СССР Марказий Комитети Бош
қўғишчиси ўртоқ Константин
Степанович Чернышёнков Совет
одақликлари Республикалари
иттифоди Олий Совети Президи
умининг Янгиқ. кунлиқ, эй
лаш тўғрисида Олий Советнинг
партия гуруҳлари ва палаталари
нинг Оқсоқоллар кенгашлари
қўллаб қувватлаган теклифин
сияларнинг муҳокамаланишга ҳа
вола қиламан. [Гўдурас, де
вомли қарсақлар. Ҳамма ўр
нидан турди].

Партиянинг муҳимлиги ботта

Анвар
ИСРОИЛОВ

БИБИХОНИМ ПОЙИДАГИ ЎЙЛАР

Хали ҳарбдан қайтгани йўқ Темур Қўрагон,
Босқин майин сипқармаган олтин жомиди.
Маликадан зор ёлбориб ўпич сўраган
Мен—Устаман ўша буюк масжид томида.

О, ошиқлар кўтарилган кўкка ҳамниша,
Қулаган ҳам ўшалардир арши аълодан.
Гурбат надир, қўқув надир, надир андиша —
Бахт эмасми пастга боқмоқ шу мусаллодан.

Мен-ку фалак тоқи қадар равоқ қурганман,
Эврилгучи чархнинг азал рафтори каж-да:
Ўзим охири ибодатдан юзни бурганман
Ишқ меҳробин қаршисиди қилганча сажда.

Саждалардан терс ёзуғлар ўнганмади, йўқ.
Кўзларимда севги хатин ўқиди Амр.
Эҳ, усталар, муҳаббатдан юрагимда ўқ,
Кор этгадир, кор этгадир, айтинг, қай таъмир?

Мен—Устаман, тиклаб туриб байтул муқаддас,
Ишқ уйининг вайронаси узра ёш тўккан;
Тиғ олдида мағрур турган чиқармасдан сас,
Видо айта ёр пойига маънос бош этган.

Таъмирчилар, кўк рангида қошилар тизиб,
Фалак сари баландлайсиз пойма-пой.
Мен тўғримида айтилажак замондан ўзиб
Ровийларнинг пок тилида ғамгин ҳикоя.

Таъмирчилар, мен—Ошиқман: кўҳна, дол қомат,
Сиз ҳар қандай мўъжизага, биламан, шайсиз.
Бурчингизга қилмагачиз гарчи хиёнат,
Лек, мен оёқ қўйган Аршга ета олмайсиз!

БАХТ ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Ҳазал ёзилади, ёпилади нон...

Инсон ахир бу дунёга бахт деб келади,
Шижоат деб, шиддат ҳамда шахд деб келади,
Имон дея, вафо дея, аҳд деб келади,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Йигит киши от минганда кетмасин омад,
Юзи қаро бўлмасини, буқилмасин қад,
Тушмасин ҳеч у билан эл орасига сал,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Иқболларнинг кушандаси—ёмонлар бордир,
Жабрдийда, сўлгин, юзи сомонлар бордир,
Дўстим, бир кун бизни сўрар замонлар бордир,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Ҳаёт фани ичра бизлар мангу талаба,
Гоҳ мағлубсиз, ёрдири гоҳи бизга ғалаба,
Қад тутсин бот қай бир қалбада қулаган Каъба,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Дунёда энг тоза қатра—она сутти оқ,
Шу ранг билан кўзни олган пахтаимизга боқ,
Балки шундан манглайинг ҳам, юртим, ярқироқ,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Умид шамъи ўчганларнинг бағри тўла оқ,
Бу нур асли бамисоли гўдак беғуноҳ,
Кўёш ҳали жавлондадир, сўнгани йўқ моҳ,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Ешлик юрти томон тушар ногоҳ йўлимиз,
Аёзлардан омон қолган яшнар гулимиз,
Бир лаҳза ҳам тарк этмабдир ишқ булбулимиз,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Қароғларда бир суварат бор азал ва абад,
Инграб оғир гоҳи юрак—байтул муҳаббат,
Қоримиз гоҳ хайрлидир ва гоҳида бад,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Бу умрда бизга шоён ризқлар атодир,
Покравмиз гоҳ, аълолимиз гоҳи хатодир,
Гоҳ қўлларда шўх чилдирма, гоҳи сатодир,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Тилаймиз гоҳ: дастимизда жоми Жам бўлса,
Ўша тилсим: Сулаймоний узук ҳам бўлса,
Мир Алишер тутган довот ва қалам бўлса,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Қадамлар кўз этган ерга етолмас, ажаб,
Манзил сари юрмоқни тарк етолмас, ажаб,
Мен бош қўйган остонадан кетолмас, ажаб,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Қай он бахтлар мен томонга йўлни бургай,
Шараф тожи буюрмагай ва ё буюрмагай,
Билмам қайбир дилда байтми акс-садо бергай,
Рухларимда юксалдилар баланд самолар,
Сиз чап бериб ўтманг фақат энди, ҳумолар.

Карим Баҳриев Москвада Эҳтиросли шорона муноса-
талим олаётган исидорли бахтларнинг тили гоҳ, мубола-
ёлар, гоҳ жуда нафис бўла-
ди. Бу Карим Баҳриевнинг
анвойи ранглarga чулганган.

Карим БАҲРИЕВ

БАҲОРИНИНГ ШЕЪРИ

Энди тунлар майин ўпичдан
елда титраб гунча юз ёрар
ва ҳайратга тўлиб қўққисдан
чигирткалар сайраб юборар.
Энди ўтлар дилбар чиройда
безар юртнинг дала-қирини:
ажабмаски, сув тошган сойда
айтиб қўйса тош ҳам сирини.
Энди кунлар бошланар ўзга,
ғамларини унутар олам.
Энди бўғзим тўлдириб сўзга,
шод қўшиқлар айтаман мен ҳам...

СЕНИ ЖОНДАН СЕВГАНИМ УЧУН

Яшар эдим жонсиз ва карахт,
Томиримда оқа кетди бахт,
Куртак ёзди юрагим—дарахт,
— Сени жондан севганим учун.
Гоҳ беҳиштда кезаман шодмон,
Гоҳ қоврилар жаҳаннамда жон,
Кунда минг бор чевриллар замон,
— Сени жондан севганим учун.
Мендан кетдинг ҳеч қайтмас бўлиб,
Дўстларим жим, душманлар кулиб,
Жоним, ғамда кетмасман ўлиб,
— Сени жондан севганим учун.
Етиб келса ўша қора кун,
Ғамлар мени енгсалар бутун,
Сўнг йўлга ҳам кетарман кулиб,
— Сени жондан севганим учун.

Еш ёзувчи Кенгесбой Алламбергенов
адабиётга ҳикояларини сифатида ети-
шчи яшларнинг бошида кириб келди.
Унинг кик ҳикоялари «Жеткиншек»,
«Амурдёр» ва «Гулахан» журналларида
босилди. Қисса ва ҳикоялардан иборат
биринчи тўплами «Қийин дово» ни
1982 йили «Қорақалпоғистон» нашриё-
ти чоп этди. «Чорраҳа» деб номланган
биринчи романи эса ўтган йили ўтқи-
зилган «Ишчи эстафетаси» конкурсида
ғолиб бўлди. «Оқ басқур» ҳикоясини га-
зетхонларга тақдим этар эканман, Кен-
гесбойга оқ йўл тилайман.

Тўлепберган ҚАНИПБЕРГАНОВ

БАСҚУР! ҳали тўқилмаганда. Уни тў-
қиб ҳаёлида йўқ эди. Бу бирданга
пайдо бўлди.

Шу кун у ишдан кечроқ чиқди. Қоронғи
булишга қарамай бог оралаб юришни мат-
кул кўрди. Оёғини судраб босарди, йўли ун-
масди. Чарқондан гоҳида маст одамдек ган-
дираклаб кетарди. Бог ичи ваҳимали — ша-
молнинг гувилаши, бариларнинг шитирлаши.
У катта олма дарахтининг тағига келиб
тўхтади. Олдига юриси келмади. Чирт-чирт
этиб дарахтларнинг кутриган шохчалари сина-
ди. Оёқ остидаги барилар бетиним шитирла-
ди, гуё кимлардир шитирлашиб гаплашаётган-
дек.

Ҳақиқатан кимлардир гаплашарди. У аста
қулоқ солди. Ким экан булар?
— Севганим бор, дег?
— Бор бўлганда қандай? Умақанги қиз
дунёда йўқ.
— Мента кўрсатасми?
— Шармиман?
— Албатта-да, ё мендан рашиқ қиладим?
— Йўқ. Хафа бўлмасангиз ҳозир ҳам кўр-
сатавераман.
— Сурати борми?
— Сурати эмас, ўзи бор, қаршимда турибди.
Улар кулиб юборишди.

Она: «Айтмасанг ҳам билдим», деб қўйди
ичида. Иш, ташвиш, деб бағоятга етганини
ҳам сезмай қолди.
У оёқ учига ортга қайтиб, бог четидан
йўл солди. «Э худо, қувончимни кўп қўрма-
ни. Шу кунларга етадиган кунлар ҳам бор
экан!»

ХУЖАЛИГИ бутун эмасди. Дунё йиғи-
шга қизиқмаган. «Мол-дунё дегани қўл-
нинг кири. Ё-ишча муҳтож бўлмасанг бўл-
ди-да. «Болам» бойлигим эмасми!» деб
юраверди. У пайтда одамларнинг феъли кенг
эди. Озгина бойлигини билан бошине булоқ,
оёғини дарё бўлиб яшайверарди. Энди қар-
раса бойлигини ҳам кериб бор экан.
Уйда нима бор, нима йўқ, ҳаммасини қўл-
дан кечирди. Йиғишлар олдидек эмас.
Эскирган, тўзганган, ранги ўчиб кетган. Нар-
саларнинг ярамайдиғанларини янгисига ал-
лаштирди. Қўра-тўшаклар сўқилиб, бошқат-
дан қолланди. Ойда-йилда очилмадиган сандиқ,
энди ҳар кунни очилмадиган бўлди. Нима топ-
са олиб келиб шу сандиқни тикиди. Барибир
қўнғили тўймайди. Боласи эса ухлаб қолади. У
матоларини олдига ёйиб, ҳар қайсинини бир-
бир ушлаб кўради, у ёқ-бу ёққа ағдарди.
Ўтираверди, ширин-ширин ҳаёлар суриб
ўтираверди. Қўнғиллар бир-бирига: «Эҳ, бе-

1. Ўтовнинг ташқарисидан тикиладиган
белбоғ.

Яҳё ТОҒАЕВ

КЎКЛАМ ЯЛЛАСИ

Минг товланиб чиқса қизлар анҳор бўйига,
Ипак ёсини, атлас қуйсин елкаларида.
Қалдирғочнинг қанотлари елпигич бўлсин,
Қош қоқилсин қоқиғулнинг кўлкаларида.

Қўлчасида рўмолча ва игна ўйнасин,
Нимчасини ёқосида тугма ўйнасин.

Боларини болалари бол ола келсин,
Лолаларини лабларина хол сола келсин.
Расо гулли суйган булбул қосагул бўлсин,
Қабутарни даҳанида пиёла келсин.

Тилларида ялла ёниб, терма ўйнасин,
Белларида икки илон—ўрма ўйнасин.

Кокилга қоқилиб-а қайғуда қолма,
Токи дилинг ёқилиб-а орзуда қолма.
Санам суйса, сенам суйсанг, ҳушёр бўл, ошиқ,
Еки тилинг қирқилиб-а уйқуда қолма.

Сўзларида, дудоғида бурма ўйнасин,
Кўзларида нозу иб, сурма ўйнасин.

Момоларни дуолари қулоқда бор ки,
Ҳаёлари, иболари яноқда бор ки,
Видо айтиб кетган ҳар кас саноқда бор ки,
Дилбар қизлар, шер йигит, ар қирғоқда бор ки —

Кўйлақларнинг паноҳида олма ўйнасин,
Сиз ўйнангиз, қиз ўйнасин, ҳамма ўйнасин.

ИШҚИНГ СУРАТИГА ЧИЗГИЛАР

I

Гулим,
сигинияман,
қилгин худойлик,
бағринг жаннатини очгин банданга;
лаблар олмасини тишлай ютоқиб,
бошимни қўяйин кўксинг — қаъбанга.
Агар гуноҳларим кўп бўлса шунча,
қисматим бўлса шу қиёмат-қойим,
кўзлар дўзахига ташлагин,
қўрқма,
ёқиб юборавер,
гулим,
худойим...

II

Энди тун чўкканда қадим дунёга,
Совуқ тўшакларга ҳарорат қалаб,
чашминг оловига исиниб, хушбахт,
ҳусну жамолингга камолат тилаб,
қиққ лабларингга бежаб бўсалар,
чилвир сочларингни тонггача силаб,
тунни адо қилар бахтли... ўшалар.

чоранинг ташвишсиз қўлири ҳам бор экан-а!
— деб қўйишди. Ўз туққан боласи эса ту-
шунмади. У ўзига «осмондан тушгандай
қилиб айтаман» деб ўйлаб юрди. Она унинг
сирини аллақачон билиб қолганини қаердан
билсин. «Эҳ, содда, ёшлик!» — деб қўйди
ўзига ўзи.

Она билдирмади, бола билмади. Иккови ўз
юмушлари билан машғул бўлиб индамай
юраверди. Онанинг кўли бўлиши дегунча
камчиликларни тўғрилашга киришди. Шун-
дай қилмаса бўладими, ахир, Ғафёр тургани
яқини-да. Она уйдан-бўтидан йитган жундан
кичи босирганида роса қувонди. Қўнғили бир
оз таскин тошгандай бўлди. Лекин яна нима-
дир етишмагандай сезиларди. Шу нарса
топила барчаси етарлидек. У нарса нима
эканлиги номаълум...

«Пўлатнинг ўзига алоҳида ўтов қуриш...»
Бу ўй онанинг турганида ҳам, ётганида ҳам
хаёлидан кетмади. Етишмаётган, номаълум
бўлган нарса шу эди. Оғилдан тахлаб ахир
йитган ўтовни қўрмаганида балким бу ўй
унинг эсига келмасди. Яхшиям киригани. Ўтов
анжомлари чанг босиб ётибди. «Аттанг, ат-
танг, қандай мўтабар нарсаларни қадрига
етмаганмиз», деб кўзига ёш олди. Бўлмасам
эрининг нима гуноҳи бор эди. Раҳматли «ме-
рос, мерос» деб ўлиб кетди. У шу кунларни
орау қилган эди. Энди мана шуларнинг бари
керан бўлипти. Лекин у йўқ!

Она ўнсиз ўйга чўлди. Бари эсида, эри-
нинг: «Пўлатжонни азамат йигит қилиб ўс-

тиргин!» — деб айтган сўнгги сўзи қўлоғидан
кетмади. Худого шўғур, ёмон йигит бўлиб
ўсмади. Отасининг тендош-дўстлари: «Пў-
лат отасига тортид», деб айтишди.
Она шодлигидан тўлиб келди. Туни билан
кўзи илинибди. Паҳлавон ўғли, ойдек келипти,
энди йўлга кирган, бир-бирдан ширин нева-
ралари кўз ўнгига келверди.

— Она, ёшингиз бир жойга бориб қолди.
Энди ишланганг,— деб қўнғирмоқчи бўлади
ўғли.

— Мени ишлаганим етар, сиз нима қила-
сиз ўриниб, — деб ўтиниди келини.

Шунда у нима қиларди?

— Бувижон, артаг айтиб беринг.

— Сенига эмас мейта айтиди!

— Мента айтиб бера қўлинг, бувижон! —
деб ёлворди қора-қўра думбоқ неваралари.

Қанийдир шу кунларга тезроқ етди! Келин
тушди, боласининг бир бошимни икки қил-
са, қанийдир. Басқурнинг тезроқ битказса, кенг
дангиллама ўтовга ўтисар эди. Тонг отса
бўлди, яна камчиликларни тўғрилашга кири-
шди.

Энди унинг буткул уйқуси қочди. У оппоқ
тонг отишини кутарди. Неча маргалаб тонг-
ни қаршилаган бўлса-да, яна қаршилагиси
келаверди, тонгини соғинаверди.

У чидай олмади. Бугун тонг негадир бош-
кача отаяпти. Деразадан қўйилмадиган оппоқ
нур йўқ, ҳисоби. Она ўзига пиширлаб дераза
ёнига келди. Кўёш кўринмади. Катанча тул-
ки киргандек ҳўрозларнинг қичқириви ҳам
ўзгача. Атроф қоронғи. Салқин шамол эсди.
Осмоғни қора булутлар қўлаган...

Совуқ хабар тез тарқалди.
Овул тўс-тўполон. Кимнинг отаси, ким-
нинг бир боласи, кимнинг бир севган бери. Ҳам-
маннинг ботди бир савдо...

Она ўғлини ҳали аскарликка олади, деб
ўйламаган эди. Хабарин эшитибкоқ чўчиб туш-
ди. Нафаси қисиб, эски дарди кўзгади. Унинг
қалби ўртанди. Елғиз ўғил, кўз қиймайди.
Йлж қанча, кўпчиликлари келган тўй. Асраб-
авайлаб нима қилади. Юртни ҳимояси эр ки-
шининг бурчи-ку! «Худонинг ўзи сақласин!»
Қирқ йил қиргин бўлса ажалли етган ўлади.
Бошга тушганини кўз қўраб...

О И КЕТИДАН ОИ. йил кетидан йил ўти-
ти. Уруш қўрғур ҳали-бери тамом бў-
ладиган эмас. Бироқ қувонарлиси шуки, ёв
орғатга чекинаётганмиш.

III

Кеча тугаётир,
қайғурма,
гулим.
Биз мағрур кўтариб кетайлик бошни,
қалқитма кинрикда титраган ёшни.
Мен ҳам сўкмайин шу тонгин, севгилим,
сен ҳам қарғаминг энди қўёшини...

ЎТИНЧ

Яна кўкда ғолиб баҳор қўёши,
уйқусини тарк этди пурвиқор тоғлар.
Нозик майсалардан меҳр сўроқлар
булоқ—қуни битган қишининг кўз ёши.
Энди ҳуснинг ортар яна минг бора,
оппоқ кўкрагинда—кўклам ҳавоси.
Бундай малоҳатнинг топмай қиёсин
ёниб кетмасини шор бечора?!
Армон йўқ лойиқ сўз битмоқдин ўзга,
бу қадар латифлик оламда якто.
Агар шу ҳуси ҳам қилмаса вафо,
имкон йўқ кўз юмиб кетмоқдин ўзга...

«У шаҳарни олдиқ, манави қалъага ҳужум
қилишмиз, орқага йўл йўқ!»—деб ёзди ўғли.
Она боласидан қувонади. Яхшиям хат бор
экан. Бўлмасам унинг ҳаёти қай тариқа ке-
чар эди.

Она касалим бор, деб ўзини олиб қочма-
ди. Эрта-ю кеч далада. Белини маҳкам боғ-
лаб, билаларини шимариб олган. Кетмоғни
ҳар зарб билан урганида зўғатасидан силди-
риб юборадигандек. Унинг кўнғилида ерни
эмас, ёлни эксон этиб, тилка-пора қилаётган-
дек.

Уйга келади, тинмайди. Ҳатто қачон ётиб,
қачон тургани ҳам номаълум. Унинг уйдан
қолхонинг идорасидек чироқ ўчмайди. Ҳам-
қиллоқлар: «Ғариб жонини мунча қийнама-
са?», «Басқур тўнғига бало бормиди», «Бе-
чоранинг фақат суяги қолибди-ку», — деб
гап қилишади.

У ўзига ҳақ, ҳамқишлоқлар ўзига. Қанча
гап-сўз булишга қарамай у юмушлари тўх-
тади. Юртнинг гапи билан нима иши бор.
Басқурни ҳозир тарк этса, гуё бир умр тўх-
таб қолдигандек эди. Шунинг учун ҳам бўш
бўлди басқур тўғир эди. Буни бировага тушун-
тириб бўладими? Тушунса-ю, хўп-хўп, тушун-
маса-чи! Уруш ҳам абадий эмас, эртага шун-
дай кунлар келади. Унда ҳозирги гапирган-
лар ўзларидан уялиб қолшади.

Боласи Пўлатжон эсон-омон келар. Уни
тўлиб қолар. Кейин...

Йўқ, у ишлайверини керак. Ишлайвера-
ди, майли ухلامаса, ухламаёқ қўйсин. Уйғу-
сизликдан одам ўлмайди-ку! Яхши ният.

Кенгесбой АЛЛАМБЕРГАНОВ

арим мол. Қўлга олган экан, уни ниҳоясига
етказди. Ким билди, басқур битса уруш
ҳам тамом бўлармиди. Ахир, Пўлатжон ёни
яқсон этаётганимиз, деб ёзаяпти-ку. Қани энди
ўша итларнинг ҳам қули қўйса соврилас!

Йўқ, у тўғийверини керак. Шопилгани
маъжул. Ўғли келади. Ғалба билан келади.
Ўғли бор—ғалаба бор. У келганида оқ кели-
нини шундай нафтига қўндиради. Басқурни
ўтовига боғлайди. Фақат басқур тўқилса, тез-
роқ тўқилса бас.

Басқур тўқилаётир. Иш асудан-қунта унум-
ли. Бир ажойиб басқур бўлсин. Унинг бош-
лангани алмон рангда, алмон бўлганида ҳам
кўз тушганидан кўнглинг қувонадиган алмон.
Кейин ашил рангда давом этади. У турли
рангларида товланади. Лекин у оқ басқур.
Чуқни унинг ести олмоқ.

Одамлар кампирга раҳми келади, уни айд-
ди. Бироқ у тўқидан басқурга сўқилди-сўқ-
ланди қаради. Мўъжиза билан юзма-юз
тургандек тикиладилар. Уни тезроқ битиши-
ни, овулининг кўрса бўладиган ўтовда порлаб
туришини истайдилар.

Она тўқияпти. Унинг кўли камалатдек то-
ланаётган иллардан, илларни тартибга сола-
ётган тарқадан уялмайди. Бетиним ҳара-
катда.

Бирданга хат келмай қўйди. Бу орада
басқур битай деб қолган эди. Она ўзини қан-
чалик тетик тутмасин, барибир таъсир қилди.
Нафаси қисиб, олдинги касали қайталади. Ле-
кин умидини узмади. Хат ҳам келар, қўнғили
жойига тушар. Бир кунни ўзи кириб келади
барча оравлари рўбга чиқади. Басқур бити-
ши зарур. Фақат шу тайёр бўлса бўлди.

У сўнгги кучларини йигит барига бардош
берди. Басқур эса битай-битай деб турарди.
Балким битарди ҳам. Қўтирмаганда қўра хат
келди... Юрати нозиклашиб қолганди. Санчиб
огримди ҳам, қисмади ҳам. Фақат ичиндан
аллақачон чирт этиб уялгандай бўлди...

Она тўқилаётган басқурга қулади. Тарал-
ган иллар таранглашди, сўнг чирсиллаб-чир-
силлаб уялларди, уялларди, уялларди.
Камалат рангларида дарз кетди.

...О ППОҚ тонг отди. Бу у кутган оппоқ
тонг эди.

Нурлари эса у севган нурлар эди. Оппоқ!

Қорақалпоқчадан
Баҳодир МУРОДЛИЕВ
таржимаси

Оби-ҳаёт...

С. МАҲКАМОВ фотоси

Фестивалга ҳиндистонли таниқли кино арбоби Мринал Сен, япониялик Кането Синдо ва бразилиялик Нелсон Перейра Дос Сантос келиши кутилмоқда.

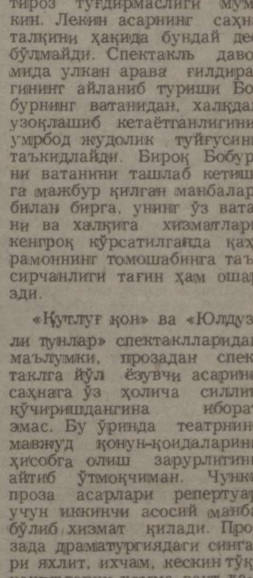
A black and white close-up portrait of a young woman. She is wearing a light-colored headscarf or headband. A single flower is tucked into her hair on the right side. She has a serious expression and is looking directly at the camera. The background is dark and out of focus.

«Мангуйликдан беш қадам
берилди». «Ҷаънийл ҳоният

Озарбойжон киносчилари «Мосфильм» санъаткорлари билан ҳамкорликда ишланган «Низомий» бадий фильмининг намоиш этадилар. Таниқли озарбойжон режиссёри Элдор Қўлиев бу фильмда фақат шоир образини яратшини эмас, ўн иккичи аср озар ҳақдинини сиёсий ва иқтисодий ҳаётини тўлақонли жонлантиришини ҳам ўз олдига мансад қилиб қўяди. Низомий ҳаёти ва яқинда орқали турмуш

Таассурот қолдирга олмасин!
Бунга сабаб нима? Булар
сўйиб, Захриддинга Мухоммад
таълим бериб, ҳақларини сена
таълим бериб, ҳақларини сена
войин, дарахасидати саҳна
асарига айлантириш мум
кин эмасмиди?

«Юлдузчи туналар» романида Бобурининг феодал босқинчилик урушлари тўғрисида ўз ватанидан бош олиб ўтган юртларга кетиши, айрилиқ изтироблари ёриқ, буюқларда чизилган. Ҳоқеа, раб таъсироти устун бўлган элик жанг — романда Бобурининг сарсон-сарғардонликдаги сарғузаштлари

КУТЛАЙМИЗ

Суратда: Ўзбекистон ССР халқ артисти Ғ. Тошматов шогирдлари — дуторчи қизлар дав-
С. МАҲКАМОВ фотоси

ти вақт сийовидан ўзи, ўз
бег қўнқичлик санъатини
нинг умброқчи намуналари
қаторидан ўрин олди. Бир
такор учун бундан зий
бег бўлмаса керак.

Ғанижон Тошматов дасту
лаб 1932 йили Охунбобое
номидаги Андижон музика
ли драма театрида, кейин
чалик эса Фарғона ва Тош
кент театрларида етакчи
йорчи сифатида хизмат
қилган. Тухтасин Жиддони
Абдулқодир Исмоили
Юсуфжон қизич, Жўраҳ
Султонов, Маъмуржон Узо
қов каби санъат намоян
лари билан қияндан мул
қотда бўлди, улардан қ
ди сирларини ўрганди.

Узоқ Иниллар давомиди
Гангажон Тошматов ўзб
кисмон радиоси қўшидан
халқ волгу асбоблари о
нестрида солист-ғижжакча
бўлиб ишлади ва бу колле
тивнинг равақ топшичи
хисса қўлди. Шунинг
уйғур ансамблининг бадин
халқари сифатида уйғу
халқининг музика мероси
тиклаш ҳамда уин тарғи
этишда катта жонбозли
қўрсатди. Айниқса, «Дуто
чи қизлар» ансамблини
ташкил этилиши устоз ба
такорнинг катта ташаббу
ларидан бири бўлди. А
самблининг бетакор мизли
қолорити ҳеч кимни лоқай
қолдирмайдн. Коллектив
нинг репертуар доираси т
бюро кенгайиб бормоқд
удан ангаивани қўшиқла
билан бир қаторда, баст
қорларимизнинг янги ас
лари ҳам кенг ўрин олмо
да.

Бугунги кунда 70 ёшин
нишоллаётган отахон ба
такор Гангажон Тошматов
нинг ижод напидаси сўми
син, унга янги зафарлар
ёр бўлсин, деймиз.

О. МАТЕКУВОН

«Кезарман», «Истадим»
«Ёр-ёр» каби ажойиб кў
шиқларни тинглаганда
Дуторчи қизлар ансамб
лининг ижодий ютуқларида
давқланганда, беихтиёр Ўз
бекистон ССР халқ артисти
Ғанижон Тошматов номин
га оламиз.

Ғанижон Тошматовнинг
якка бастакорлик намуналар
30-йилларда пайдо бўли
Фаргона канал қу
дани даврида «Ватан
Каршон келди», Улуғ Ва
ир ушар» йилларида «И
ир асари» «Ер келур», «И
ради», кейинги даврларда
«Чўпон қўши», «Мир
аул сархосига», «Ер-Ер
Ики оху», «На ғўзалсан»
Пахтазорда «қўрди», «
марман» каби турли мавзу
лардаги қўшиқларни яратди
бу рўйхатни анча даво
татиштириш мумкин. Лекин му
қими шундаки, тилга олин
ган қўшиқларнинг бўлини

ан құшпақтарының құны

ҚАРДОШ
Бир неча кундан буён М.
Қориевнинг номидаги Меҳ-
нат Қизил Байроқ орденли
Ўзбекистон ССР Давлат фи-
лармониясининг «Ўзгал-
ашула ва рақс ансамбли» қа-
наачилари Тожикистонда у-
сантатларини намойиш эт-
моқдалар. Улар Қабодиё-
райондаги «СССР 50 йил-
лиги» колхозини меҳнатнаш

рининг ҳам меҳмони бўли
ди.

Ансамблидан хоната
раққосаларидан Олимж
Орифжонов, Муножот Ҳ
чиева, Жамила Ҳўлошев
Доно Шорахмудова ва с
устас Абдуфаттоҳ Саидо
нинг чиқишлари санъат и
ломадларига манзур бў
ди.

3. ЖАББОРОВ

ТИНЧЛАН, ТИНЧЛАН, ЗАМИН!

Газлида рўй берган табиий офат шаҳарликлар ирода-сини буколади. Бу ерда мамлакатимиз саноат корхоналари ва аҳоли хонадонларига табиий газ етказиб бериш узлуксиз давом этмоқда.

УНИЛ 20 март тонг-отаридаги эзилма бутун Ўзбекистонни сескаитириб юборди. Фақат Ўзбекистон — эмас, Тожикистон, Туркменистон республикалари территорияларида ҳам унинг кучи яққол сезилди. Зилзила оқибатлари эса энциентрдан 200—300 километр радиус буйлаб оз ёки кўп даражада кўзга ташланади. Масалан, Газлидан 200 километр берда томирлардаги кўшма мурийлар тўкилиб кетганини кўриш мумкин.

Мурийлар. Нега биринчи зарба уларни қўлатган? Бу ерда ҳеч қанақа жумбоқ йўқ. Мурийлар ён томонлардан бирор таянч нуктага эга эмас. Атиги ярим метрли бу мурийлар минорачалар шу кўзга тушган, салкам эдик метрли Вобкент минораси ёки Минорал Калонга нима бўлдикин, дурсиз. Хотир-жам бўлинг, бу обидаларнинг бирорта ғишига зарар етган эмас.

Бухоро шаҳрида хом ғишдан қурилган эски уйлар, деворлар қулаган. Кўп қаватли бинолар турли даражада зарарланган. Замонавий қўшма бинолардан у қаватли Бухоро меҳмонхонаси, тарихий бинолардан Қўлдош мадрасасининг деворлари дарз кетган.

Газли! Бугун бутун мамлакатнинг диққат-эътиборида турган бу шаҳарга қир-веринида она ҳайкали қад кўтарган. Ер остидаги бебош табиий куч ҳар гал ундан ўч олмоқчидек бўлиб туюлади. Бундан тўққиз йил муқаддам содир бўлган офатдан кейин келганидан онанинг қўлидаги боласи анча нарига ўчиб кетганини кўрдик. Ҳайкалтарош унинг қайта тиклаб, бир кўлга машъал ҳам тутқаган экан. Бу гал мумкин кетган онага ўшаб кетибди у. Атрофига бетон тирговичлар қўйишди.

Шаҳардаги қандайдир маъмурий бинонинг олд девори қўлаб тушган. Стол-столлар, машиналар кўри-ниб турибди. Бенаф. У кўп қаватли бина эмас. Лекин шунга қарамай бир самосвал қурилиш қичқилисига айлан-либ қўлибди. Унинг бека-тига қараб тахминлаш мум-кин. Кинотеатр биносининг биргина орқа томондаги де-вори омон қолган. Киноте-хонани ана шу деворга пар-дани олиб томоша кўрсат-япти.

Поликлиника ҳам, штаб ҳам, Ниҳод уйи ҳам, сарта-рохона ҳам бутун чодир-да, вагончада. Чодирлар бўр билан қўчалар, муасс-саларнинг номин ёзиб қўй-илган.

Газли бутун мардлик ва жасорат энциентрига айлан-гани сир эмас. Бухоро аэ-ропортида бир талай бола-кайларни учратдим. Улар Газли болакари. Украинлик қардошларимизнинг илти-мосига кўра бу болакари «Артека» да олинган жу-нашати.

Бундан тўққиз йил олдин ер саккиз балл куч билан силкиниганда анчагина жой-лар нобуд бўлган эди. Чун-ки бинолар ҳозиргидек те-мир-бетон конструкцияли эмасди. Ушунда газеталар, Николай Кривов жасорати ҳақида ёзганлиги ёдимда. Эндигина ўттиз баҳорни қар-

ЭНГ ЯХШИ ТАРБИЯ...

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»нинг шу йил 27 январь сонидан ўзларини қилинган Ражаббой Раулов ва Но-сир Тошевнинг «Қора курс» мақола-си республикамиз мактабларида, педагогика институтларида акс-садо берди. Ўқув-тарбия иши, ўқитувчи ва ўқувчи масъулияти, бурч ҳақида ҳикоя қилинган бу воқеа Вобкент районида бўл-ган эди.

Газета юқоридagi мақолада мунсабатин билан 400 дан ортиқ хат олди.

Мақтаб. Ойла. Ўқитувчи... Социалистик жамиятимизда ҳар бир инсон болалиқдан то ўлғайгунча шулар билан бирли-да тула-тўқис ва бутундир. Албат-та, гап маънавий тўқислик, бу-тунлик ҳақида. Болани беҳуда-га ниҳолга ўхшатишмайди. У тарбияга, яхши муомалага ин-тиқ, шунинг учун ҳам бола-де-... «Ўқувчиларга юксак граж-данлик ва ахлоқий фазилат-ларни, коллективизм, меҳнат-севарлик туйғуларини, ўқига-масъулият билан қараш, тур-муш тарзини ва ёт қарашлар ва дидларга нисбатан мурос-са-сизлик ҳислатларини сингди-ришга қаратилиш керак», деб ўқитилган КПСС Мар-казий Комитетининг апрель 1984 йили қарори маъ-навий бўлиши, тарбия ишига эътиқод, иқидий муно-сабат алоҳида таъкидланади.

Мураббийлар кунига ҳаво-ла эгилган «Қора курс» мақо-ласи мунсабатин билан олаб-ўқитувчилар мактаблардаги баъзи бир лоқайдликлар, иш-даги соғуқонликлар ҳақида ёзди. «Хозирги пайтда бу-тун урғини болалар тарбия-си, уларнинг бек-саодати йўлида бахшида эътифот фидойи ўқи-тувчилар билан бирга педаго-гика институтларини ўзлари хоҳлабми-хоҳламайми, зўр-ма-зўраки битириб, муаллим-дан, деб юрган М. Муҳаммадие-ва ўхшаш шакслар ҳам йўқ эмас. Ўқитувчининг соғуқон-лиги, ишга масъулиятсизлиги оқибатида икки ўсири-нинг ҳайида тузатиб бўлмас ҳо-то юз берди. Мактабларда шун-дай мураббийлар ҳам борки, улар ўртамакни ўқиди-дан бо-лани ота-онанинг обрў-си учун эркаклик юборади-лар, ўқувчи-га ҳў бўлмаган қи-я-ларини кўра-бига туриб, кўр-маганга олади-лар...» Фарғона-лик ўқитувчи Сайёра Мавло-нованинг бу сўзларига шодир-конлик Ато Фаттоев, Наман-ганлик Керимжон Раҳмонов, Собиржон Олимов ҳам қўш-иладилар.

Тарбия соғлиги... Бу икки дағани Мактабда ўқитувчи ўз ўқувчи-сига ўрнатиб бўлмас-са, унинг юрагини билгани, ҳули, меҳнатсеварлиги ва катта-ли-ги билан забт этолмас-ди. Унда ўқитувчи учун мактаб шун-чи одади — ҳар кун бориб, тўрт-беш соат вақт ўтказиб келадиган жойга айланмайдими? Андиқон районидagi 39-ўрта мактабнинг илмий бўли-ми мудири Иброҳимжон Юсу-пов бу ҳақда шундай аздади: «Мактабимиз коллектив! Зоир-нинг фожие-сидан қаттиқ изти-робда. Менга бекзи бир ки-шилар: «Сизларга ҳаваси-ке-лади, Ишнинг жуда қўйи: жа-вобгарлиги йўқ, келма-ди йўқ...» деб айтадилар. Уйла-ман: ҳақиқатан шундайми? Ҳа, шундай ўқитувчилар ҳам бор. Уч-тўрт соат дарси амаллаб, тезроқ тугатсаю, уйига кет-са. Масъулият унутилса, ўз ус-ти-да ишласаю, болаларнинг та-қ-дирини ўзидан йироқ тут-са, бола-га гаплар рост, ҳақиқатга айланади. Аслида-чи! Минглаб болаларнинг келгусидagi ҳа-ё-ти ўқитувчи-га боғлиқ. Бу жа-вобгарлик эмасми? Ишчи ста-нок олдида бир соат бекор тур-саю, юзани ишласа, қана махсуслот кам иш-иб чиқе-ри-лади, яъни бунинг натижаси тез кўзга ташланади. Агар ўқитувчи бир соат дарси ҳа-қи-да ўша ишчидек мунсабатда бўл-са, ўйлаб кўринг, ўқувчи нималарни йўқотадиган. Яхши дарс — энг яхши тарбия ҳа-ми...

Сариосиёлик Т. Қўқоров, буювдани Токибой Тошма-тов, пастдарозлик Хурри-ди Сафаров, ўқилиб Муҳаббат То-жибоева ва қўшасолик Ма-муржон Мирасловнинг хатла-рида Зоир ва Розиклар ўқи-ган мактабда таълим-тарбия бўлаштираб юборилган, бу-га сабаб мактаб дирекцияси ва ўқитувчилар коллектив-и эканлиги ҳақида кўни-иб таъ-кидланган. Яна шундай хатлар ҳам борки, уларда Зоир ва Розик воқеасининг сабаблари кенгроқ таҳлил этилади. Бу ишга ота-она, мактаб, жамо-ат-чилик ҳам алоқадор, деб би-лишадиган газетачилар. Ҳақиқ-атан ҳам шундай эмасмики? Жумладан, тошкентлик Карим-жон Қўқоров шундай аздади:

«Маълумки, бола ёшлиқданок ота-онаси ҳақида оиласидagi-ларнинг ҳули ва ода-тлари, оилада расм бўлган ўзига хос тартиб ва анъаналар руҳида тарбияланади. Кейинчалик эса у атрофдаги ўртоқлари, та-ниш-нотаниш кишиларнинг баъзи бир ода-тларини ўлаш-тиради. Кўпчилик ота-оналар ҳудди ана шундай пайтда бо-ла-ларига безитиб қарайди-лар. Мактаб бор-ку, деган ҳафсаласиз ҳулосаларга бе-ри-ладилар. Кўпчи-ча ўқитувчилар мактабда ҳам бундай бола-ларга ҳудди ота-онаси тутган йўлдан бормишди. Қаробсинки, ўртада қўйилмаган фожиа юз берди...»

Биз икки синфдошларимиз жамакатига томоша-дан бўлиб турган синф ўқувчиларини айбонлик, — дейилади Бо-ғишмоқ районидagi 56-мак-таб 9-к-а синф раҳбари Гаф-форов Абдухалил ва ўттиз ик-ки ўқувчининг имзоси билан келган хатда. — Ун тўрт-ўн беш йилда қаҳрамонлик кўр-саган тенгдошларимиз бор. Биз буни яхши биламиз. Агар Зоир билан Розикни ўз вақ-тида ажратиб, уларни жаҳдан туширишганда эди, шунинг ўзи катта қаҳрамонлик, дўстлик деб тан ола эрийдиган иш бўларди.

Худди шу фикрни фарғона-лик ўқувчи синф ўқувчиси Со-ҳиба Усмонова, Шаҳрисабз районидаги Шайло Пердоева, Наманганлик Наима Мирзаба-дуллоева, тошкентлик Юлдуз Утбосова ва ана қўлаб ўқа-чилар ёзиб юборишган. Қизи-қи шундаки, редакция икки ой давомида Розик ва Зоир тақдирига ачинаб ҳар бирида элли-олтмиш ўқувчи имзо чеккан хатлар олди. Бу шун-чаки ачинаш ёрмак учун ёзилган сотрлар эмас, ҳар би-рида қатъий фикрлар, юрак-дан ҳамдардлик изҳорлари...» Бўлиб ўтган фожие-нинг асл сабабчиларига қўни-иб жазо бериш, ҳатто Розикнинг ғу-ҳу-нини енгилатиш ҳақида ҳам сўрашган.

Этирозимиз шундаки, Воб-кент район халқ маорифи бў-лими, воқеа содир бўлган мактаб коллектив (ахир, мак-табда бошланғич тарбия таъ-килоти, комсомол комитети бормиди...) Розик ва Зоирнинг синфдошлари ўз мулоҳа-за-фиқларини, ўтказган ҳа-ва-тадбирларини маълум қилма-ди. Вобкентлик бирорта ўқувчи ўз тенгдошлари тақ-дирига қизиқмади. Аввало, шунга айтиш керакки, редакция ушбу мақола-ни ёритиб, мак-табларда учраб турадиган бундай қўни-лиқсиз воқеа-ларнинг олдини олиш, эъти-ф-орларини кўриш, мактаб ва синф раҳбарларининг масъу-ли-ят ва ҳушёрлигини ошириш-ни назарда тутган эди.

Самарқанд, Тошкент, Анди-жон, Қашқадарё, Наманган, Хоразм областларидаги кўп-ла мактабларда «Қора курс» мақола-си юзасидан тад-бирлар белгиланганили маъ-лум қилинди. Республика те-левидениеси ҳам ушбу мақо-ла билан қизиқди. Демак, фактлар кўрсатадиган, Вобкент райони мактабларида бу во-қеани қандай тушунишди, ни-ма чоралар кўришди — бу хо-зира сир. Ишонимизки, Воб-кент район халқ маорифи бў-лими бу ҳақда тегилли ҳулоса чиқариб, редакцияга жа-воб қўйлади.

Биз редакцияга хат йўлла-ган Қарамон она Муҳаббат Сирожовага, Тошкентдаги 243-мактаб коллективига, ҳустлик Раҳмон Рустамовга, «Ўқиту-чи» нашрининг химия бў-лими редактори Баҳром Ак-баровга, тўртқиллик Жумабой Сапаровга, Қарши райони Ло-хутий номдаги ўқувчи синф ўқувчиларига, Абдунаби Бобо-ёровга, Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочилари Абул Бо-зоров, Муҳаммад Раҳматовга, Чўст шаҳар судининг маспа-гачисини Жўрабой Ҳайдаровга, республикада хизмат кўр-са-ган ўқитувчи Тўракул Жўрава-га, Панжикент шаҳар, Сўғди-на 2-ўрта мактаб коллективига ва мақола юзасидан ўз мулоҳа-заларини йўллаган газетачи-ларга миннатдорчилик билди-ришди.

ИЖТИМОИЯ-СИЕСИЯ БУЛИМ

Бир йўқ, экан, бир бор экан, Бир аjoyиб боғ бор экан. Шу аjoyиб боғ ичида Кўп аjoyиб сир бор экан.

Уша боғда сирти ялтироқ, ичи қалтироқ бир зағизгон яшар экан. Зағизгон: «Ким-ки инимни билса, сирини бил-либ олади», — дея доим хавотирда юрар экан. Ени-дан бирорта қўш учиб ўтса: — Қайча, қайча, қай-ча? — деб сўрар экан.

Чуниқ енидан учиб ўта-ётган ҳар бир қўш зағиз-гоннинг ини томонга кета-ёт-гандай туюлар экан. Зағизгон доим хавотирда яшаб, тўрт томонга аян-лайверганидан боғдани қўш-лар уни «Олазарак» дейди-ган бўлишибди. Айниқса, зарғалдоқ ҳар сафар зағиз-гонни кўрганида:

Олазарак, олазарак, Жони ҳалак, жони ҳалак, Сенинг ининг, сенинг сиринг

Кимга керак, кимга ке-рак? — дея эрмак қиларкан. Аммо бир куни олазарак зағизгон ўз сирини ўзи очиб қўйибди. Бунга унинг ма-танқоқлиги сабаб бўлибди. Мақтанганига эса мусича сабаб бўлибди. Ўзинглар би-ласизлар, мусича беозор, соддагина қўш. Унинг ини ҳам соддагина қўрилган: бир тутам хашак. Уша бир тутам хашак уяни кўриб қолган зағизгон мусичани масхара қилиб:

— Ха-ха-ха-ха-ха-а! — деб қулибди. — Шу ҳам уя

— Биз икки синфдошларимиз жамакатига томоша-дан бўлиб турган синф ўқувчиларини айбонлик, — дейилади Бо-ғишмоқ районидagi 56-мак-таб 9-к-а синф раҳбари Гаф-форов Абдухалил ва ўттиз ик-ки ўқувчининг имзоси билан келган хатда. — Ун тўрт-ўн беш йилда қаҳрамонлик кўр-саган тенгдошларимиз бор. Биз буни яхши биламиз. Агар Зоир билан Розикни ўз вақ-тида ажратиб, уларни жаҳдан туширишганда эди, шунинг ўзи катта қаҳрамонлик, дўстлик деб тан ола эрийдиган иш бўларди.

Худди шу фикрни фарғона-лик ўқувчи синф ўқувчиси Со-ҳиба Усмонова, Шаҳрисабз районидаги Шайло Пердоева, Наманганлик Наима Мирзаба-дуллоева, тошкентлик Юлдуз Утбосова ва ана қўлаб ўқа-чилар ёзиб юборишган. Қизи-қи шундаки, редакция икки ой давомида Розик ва Зоир тақдирига ачинаб ҳар бирида элли-олтмиш ўқувчи имзо чеккан хатлар олди. Бу шун-чаки ачинаш ёрмак учун ёзилган сотрлар эмас, ҳар би-рида қатъий фикрлар, юрак-дан ҳамдардлик изҳорлари...» Бўлиб ўтган фожие-нинг асл сабабчиларига қўни-иб жазо бериш, ҳатто Розикнинг ғу-ҳу-нини енгилатиш ҳақида ҳам сўрашган.

Этирозимиз шундаки, Воб-кент район халқ маорифи бў-лими, воқеа содир бўлган мактаб коллектив (ахир, мак-табда бошланғич тарбия таъ-килоти, комсомол комитети бормиди...) Розик ва Зоирнинг синфдошлари ўз мулоҳа-за-фиқларини, ўтказган ҳа-ва-тадбирларини маълум қилма-ди. Вобкентлик бирорта ўқувчи ўз тенгдошлари тақ-дирига қизиқмади. Аввало, шунга айтиш керакки, редакция ушбу мақола-ни ёритиб, мак-табларда учраб турадиган бундай қўни-лиқсиз воқеа-ларнинг олдини олиш, эъти-ф-орларини кўриш, мактаб ва синф раҳбарларининг масъу-ли-ят ва ҳушёрлигини ошириш-ни назарда тутган эди.

Самарқанд, Тошкент, Анди-жон, Қашқадарё, Наманган, Хоразм областларидаги кўп-ла мактабларда «Қора курс» мақола-си юзасидан тад-бирлар белгиланганили маъ-лум қилинди. Республика те-левидениеси ҳам ушбу мақо-ла билан қизиқди. Демак, фактлар кўрсатадиган, Вобкент райони мактабларида бу во-қеани қандай тушунишди, ни-ма чоралар кўришди — бу хо-зира сир. Ишонимизки, Воб-кент район халқ маорифи бў-лими бу ҳақда тегилли ҳулоса чиқариб, редакцияга жа-воб қўйлади.

Биз редакцияга хат йўлла-ган Қарамон она Муҳаббат Сирожовага, Тошкентдаги 243-мактаб коллективига, ҳустлик Раҳмон Рустамовга, «Ўқиту-чи» нашрининг химия бў-лими редактори Баҳром Ак-баровга, тўртқиллик Жумабой Сапаровга, Қарши райони Ло-хутий номдаги ўқувчи синф ўқувчиларига, Абдунаби Бобо-ёровга, Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочилари Абул Бо-зоров, Муҳаммад Раҳматовга, Чўст шаҳар судининг маспа-гачисини Жўрабой Ҳайдаровга, республикада хизмат кўр-са-ган ўқитувчи Тўракул Жўрава-га, Панжикент шаҳар, Сўғди-на 2-ўрта мактаб коллективига ва мақола юзасидан ўз мулоҳа-заларини йўллаган газетачи-ларга миннатдорчилик билди-ришди.

ИЖТИМОИЯ-СИЕСИЯ БУЛИМ

Бир аjoyиб боғ бор экан, Бир аjoyиб боғ ичида Кўп аjoyиб сир бор экан. Уша боғда сирти ялтироқ, ичи қалтироқ бир зағизгон яшар экан. Зағизгон: «Ким-ки инимни билса, сирини бил-либ олади», — дея доим хавотирда юрар экан. Ени-дан бирорта қўш учиб ўтса: — Қайча, қайча, қай-ча? — деб сўрар экан.

Чуниқ енидан учиб ўта-ётган ҳар бир қўш зағиз-гоннинг ини томонга кета-ёт-гандай туюлар экан. Зағизгон доим хавотирда яшаб, тўрт томонга аян-лайверганидан боғдани қўш-лар уни «Олазарак» дейди-ган бўлишибди. Айниқса, зарғалдоқ ҳар сафар зағиз-гонни кўрганида:

Олазарак, олазарак, Жони ҳалак, жони ҳалак, Сенинг ининг, сенинг сиринг

Кимга керак, кимга ке-рак? — дея эрмак қиларкан. Аммо бир куни олазарак зағизгон ўз сирини ўзи очиб қўйибди. Бунга унинг ма-танқоқлиги сабаб бўлибди. Мақтанганига эса мусича сабаб бўлибди. Ўзинглар би-ласизлар, мусича беозор, соддагина қўш. Унинг ини ҳам соддагина қўрилган: бир тутам хашак. Уша бир тутам хашак уяни кўриб қолган зағизгон мусичани масхара қилиб:

— Ха-ха-ха-ха-ха-а! — деб қулибди. — Шу ҳам уя

ОЛАЗАРАК

ЭРТАК

бўлдию, шу ҳам ётиш-ту-ришми? — Ҳм, Ҳм? — дебди му-сича, — уя бўлмай нима бў-либди? Бу уя эмас, ха-ха-ха-ха-ха-а? — дебди зағизгон. — Бир шамол турса, учиб ке-тади. Менга ўхшаб минг йилгача бузилмайдиган уй қургин.

— Сен минг йил яшай-санми? — дебди мусича. — Минг йил яшамасам ҳам, бирор юз йил яшар-ман, — дебди зағизгон. — Ин-найкейин, мустаҳкам қурил-ган уй бола-чақаларга, не-вара-чевараларга ҳам керак бўлади.

Зағизгон билан мусича-нинг гапни Фуррак эшитиб турган экан. — Фурр, фурр, — дебди у зағизгонни майна қилиб. — Гапларинг ёлғон, ола-зарак. — Ишонмасанглар, юр-инглар, уйимни кўрсата-ман! — дебди зағизгон аччи-ганиб. Шунда Фуррак муси-чага қўни-иб қўйибди: — Юр-юрр, қўрайлик, қў-райлик, — дебди. — Юрингла-а-а-р, — деб-ди зағизгон.

Ушунча билан бирга-лашиб учиб кетди. Шун-дай қилиб, олазарак Зағиз-гоннинг сирини ҳаммадан олдин Мусича билан Фуррак билан олибди. Қаробсинки, бир неча кун ичида бу ха-барни эшитмаган парранда-зоти қолмади. Аммо бирорта қўш Зағизгоннинг бойли-гига ҳавас қилмади. Ак-синча, ҳамма қўшлар ола-заракни аввалгидан баттар ёмон кўриб қўлибди. У билан салом-алиқни ҳам йи-риштиришди.

Бир куни «Олазаракнинг уйини ўғри уриб кетиб-ди», — деган хабар тарқа-либди. Ҳамма қўшлар ола-заракнинг уйи томон йўл олишибди. Бориб қарашса, чиндан ҳам, Зағизгоннинг уяси бум-бум, ўзи бўлса дарахт тағида қонга беланиб ўлиб ётган эди. Унга би-рорта қўш ачинабди. Ак-синча, йилгиланган олаза-ракнинг очқизлиги бошига бало бўлганини айтиб, чу-ғурлаб-чуғурлаб кетавери-шди.

— Ҳм, Ҳм, ажаб бўпти! — дебди Мусича. — Фурр, фурр, ажаб бўп-ти! — дебди Фуррак ҳам.

Майдон деб тушунар ғийбатни, гапни, Суфзурушланига йўқдир гуноҳни. Чалиши мумкинди, чайнаша билмас, Орият талашиб айқаша билмас, Аргумоқ мисоли олиша билмас, Қўшлсам қайнамас, қайнамас қоним.

Қўниб эмас, тоғи қочиб етар у, Ҳоҳида оит, қасам қилиб етар у, Е она сутидан кечиб етар у, Қўлбола, талантли тулкисимоним.

Суяк ташлаб қўйиб, тичитчим ҳам йўқ, Ялоқдан ўзга бир илмики ҳам йўқ, Итинг бори яхши... ранкитим ҳам йўқ, Сабаб: тоза тутар у ён, бу ёним...

— Икки бўлди... уйга... бел-ача... ўн бир цент.

ЖАРИМА

Бостонда кўчада чекишни тақилгайдиган қонун жорий этилди. Бир куни шаҳарга жанубдан Жонатан таширф буюрди. У виқор билан шаҳар маркази-дан сиргарт тутатиб боратиб-ган эди, полисмен тўхтабди, сўради:

— Ҳўш, демак, чекипсиз, марҳамат қилиб икки доллар жарима тўлаг.

— Нималар дегансиз, наҳот-ки чекаётган бўлсанг? — топ-қирлик қилди янки. — Мана, ўзингиз сиргартимни чекиб қўришингиз мумкин, у ёнди-рилмаган.

Полсмен мусофирнинг си-гаретасини олиб, чекиб кўрган эди, оппоқ тутун бурқсаб кет-ди.

— Ҳўш, Ҳўш, — деди янки, — Мана энди сиз икки дол-лар тўлаг.

М. МАРДОНОВ таржимаси

Рассом Ш. СУБХОНОВ

Газли шаҳри аҳолисининг хавфсизлигини таъминлаш учун барча чора-тадбирлар кўри-ган.

Е. БОТИРОВ фотолари

ЖУМА
КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ
БАҲОСИЮ ТИЙИ

ЎЗБЕКИСТОН

АДАБИЁТИ ВА САНАЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУС-СТВО УЗБЕКИСТАНА»

Орган союза писателей Узбекистана и Министерства культуры Узбекской ССР.

Бош редактор: Одил ЕҚУБОВ
Редколлегия: Раҳим АҲМЕДОВ, Рамз БОБОЖОН, Собир БОБОЕВ, Барот БОЙҚОБИЛОВ, Эркин ВОҲИДОВ, Иброҳим ҒАҒУРОВ (бош редактор ўринбосари), Саъдулла ҚАРОМАТОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Назир САҒАРОВ, Улмас УМАРБЕКОВ, Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул секретарь), Тўлениберган ҚАЙИБЕРГАНОВ, Тўлқино ҚОДИРОВА, Лазиз ҚАЮМОВ, Малик ҚАЮМОВ, Сора ЭШОНТУРАЕВА.

РЕДАКЦИЈА АДРЕСИ: Тошкент — 700029, Ленин кўчаси 41.
ТЕЛЕФОНЛАР: Бош редактор — 32-52-91, қабулхона — 32-54-71; бош редактор ўринбосари — 32-43-65, 32-54-66; масъул секретарь — 32-49-93, 32-58-49; БУЛИМАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; таъкид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза — 32-55-78; санъат — 32-56-48; сатира ва юмор — 32-56-49; фотоллаборатория — 32-58-95.